

Betelova kmetija

Betelova kmetija je najbolj hribovita, s strmimi pobočji in veliko zamočvirjenega sveta. Leži na 1000 metrov nadmorske višine in sega do 1836 metrov nad morjem. Obsega čez 50 hektarjev zemljišča. Od tega je 18 hektarjev gozda, 14 hektarjev travnikov in pašnikov. Ostalo zemljišče je nerodovitno. Nastanek kmetije seže v srednji vek, ko so ob izsekavanju gozdov za kope nastale jase. Oglje so žgali za potrebe fužin. Gozdne jase pa so izčistili in prekopali, da so pridobili prve njive, travnike in pašnike. Tako so ti prvi delavci nekaj hrane že pridelali doma. Ko pa so začeli rediti še govedo, so z voli vozili še rudo iz bližnjih rudnikov.

Zgodovino kmetije želim opisati skozi štiri rodove, ki so tu trmasto vztrajali vse do današnjih dni. Okoli leta 1850 je kmetijo prevzel praded Primož Klinar. S prvo ženo, ki mu je že kmalu umrla, nista imela otrok. Leta 1888, ko je bil star že šestdeset let, se je

ponovno poročil stri in dvajsetletno Marijo Zaveljcina, ki je kot dekla služila pri sosedu. Takrat sta bila hiša in hlev bolj podobna planšarski koči in staji. Tu jima je še v prejšnjem stoletju prirojalo na svet pet otrok: trije sinovi in hčerki. Po letu 1901 pa še dva sinova. Sin Blaž, ki naj bi prevzel kmetijo, je padel v prvi svetovni vojni. Jožeta so poslali k stricu na Dunaj, kjer se je izučil kovaške obrti. Nato je tri leta služil vojaški rok in vsa štiri leta v prvi svetovni vojni. Katarina je leta 1918 umrla za špansko gripo. Hčerka Marija je leta 1912 odšla v Ameriko, ker ji

Betelovi pred svojo hišo 4. aprila 1946
(Marija Klinar)

kot nezakonski materi ni bilo mogoče živeti v domačem okolju. Tako je prababici ostal še vnuk. Ker se je praded že postaral in nato leta 1918 umrl, je prababici ostalo vse breme skrbi tako za družino kot za gospodarstvo. Naj navedem samo en primer njenega garanja. Ko je koscem v jerbasu nosila kosilo na Golico, so bili krapji še

toplji. Poleg fizičnih naporov pa jo je zadelo še hujše trpljenje zaradi izgube otrok. Blaž je padel v vojni. Miha je umrl pri desetih letih. Hčerka Katarina stara dvajset let, sin Tonej triintrideset in Janez star sedeminštirideset let. Hčerka Marija je po prvi svetovni vojni prišla po sina in ga odpeljala v Ameriko, kjer pa ga je leta 1927 ubila strela. Ko je leta 1949 ponovno prišla na obisk, jo prababica oziroma njena mama, ki je umrla leto kasneje, ni več prepoznala.

Leta 1918 je kmetijo prevzel sin Jože, ki se je leta 1921 poročil in kmetoval nato vse do svoje smrti, leta 1960. Z ženo Marjano sta morala začeti skoraj od nič. Najprej sta obnovila hišo in leta 1936 zgradila tudi hlev. Kmetijstvo sta nadaljevala po starem kopitu in pridelovala skoraj vse, kar je bilo potrebno za preživetje. Sejali so rž, oves in ječmen. Pridelali zelje, repo in krompir, ki je uspeval najbolje in skupaj z zeljem odigral v prehrani glavno vlogo.

Če je praded še vozil rudo, da je zaslužil kakšen krajcar, tega za časa dedka ni bilo več. Ker dela v rudnikih ni bilo več, je dodatno zaslužil s spravljanjem lesa, ki ga je s konji in voli vozil na Jesenice. Imel je še kovačnico za vse domače potrebe in tudi za kakšno uslugo drugim. Poleg tega je odprl tudi peskokop in vozil pesek graditeljem hotela in

počitniških hišic. Imel je tudi mlin in v njem po letu 1930 električno centralo. Zgradili so mu jo električarji z Jesenic, ki so redno hodili na Golico in pri Betelu počivali. Tako je pri nas najprej zasvetila elektrika, ko je v vasi ni bilo še nikjer. Kljub naštetim dodatnim dejavnostim pa so življenjske stiske ostajale velike.

Betelov mlin okoli leta 1946
(Marija Klinar)

Ob vsem napredku so še imeli kurnik s kurami v hišni veži, le štiri metre stran od hiše so stali svinjaki in stranišče na štrbunk. Od mehanizacije pa lahko omenim le gepelj, ki ga je vrtel konj in tako olajšal delo pri rezanju slame s slamoreznicjo za klajo živini.

Jože Klinar z ženo Francko in sinom leta 1977 (Marija Klinar)

Pridelovali so tudi lan, ga obdelali in tkali platno, ki so ga razgrinjali po travnikih in ga od jutra do večera škropili z vodo, da ga je sonce obelilo.

Oče Jože pa je začel gospodariti v času, ko se je bilo potrebno prilagoditi novim trendom. Na prevoz lesa ni bilo več misliti, saj ga je zamenjala mehanizacija, stroji v gozdu in prevozi s kamioni. Zato sta se z mamo Francko odločila za kmečki turizem. Opustila sta setev žit, ki so slabo uspevala, in zasejala travo, prodala najbolj zamočvirjeno zemljo, da sta lahko popolnoma obnovila in povečala hišo. Obnovila sta še »fržino« v depandanso s sobami in kopalnicami in zasnovala prvo turistično kmetijo. Tako sta postavila temelje nadaljnemu obstoju in preživetju v tem gorskem svetu. Dva od treh otrok sta poslala v gostinsko šolo, najstarejši sin Marko pa je tragično preminul.

Jože Klinar in nečak pri brananju
19. maja 1981 (Marija Klinar)

Po očetovi smrti leta 1990 sem ostala doma in po materini smrti prevzela kmetijo kot četrta svojega rodu. Z možem Marjanom sva zgradila še lastno hišo s sobami za turiste, preuredila dvorišče, hlev in nabavila traktor za vsa tista dela, ki jih je z njim mogoče lažje opraviti.

Rojena sem leta 1930 na Betelovi kmetiji, kjer danes živi moja nečakinja Vera z družino in vodi kmečki turizem.

Vletih mojega odraščanja smo živeli samo od kmetije. Sejalo se je žito, rž, oves, ječmen, ki ga je mama sama pražila za kavo z dodatkom cikorije. Ta pijača brez sladkorja je pomagala pri žeji v poletnih mesecih. Bela kava je bila za zajtrk le ob nedeljah. Imeli smo tudi mlin, v katerem smo zmleli vse žito, kar nam je bilo v veliko pomoč.

Oče je imel kovačnico, v kateri je postoril vse potrebno. Podkopal je konje in vole ter vzdrževal vozove in sani za spravilo lesa v dolino. Za kovača se je izučil na Dunaju, kjer je živel pri svojem stricu. Otroci pa smo si prislužili kakšen dinar z nabiranjem borovnic. Od zelenjave, ki smo jo lahko pridelali na tej nadmorski višini in uživali jeseni, je bilo zelje, repa in krompir. Pa slive so tudi obrodile.

Pravi domači praznik in veselje pa je nastopilo, ko smo zaklali prašiča. Med prazniki je bil otrokom najpomembnejši Miklavž, ko smo v peharje dobili jabolko, suhe hruške, piškoti so bili že redkost.

Imeli smo tudi ovce in mama je spredla na kolovratu volno, da smo jo imeli za nogavice in jope. Za rojstne dneve nismo vedeli in jih še manj praznovali. Takrat pa, ko je kdo praznoval god svetnika, po katerem je nosil ime, mu je mama ocvrla jajček, če je bil pri hiši. Po večerji smo obvezno molili rožni venec in če še nismo bili utrujeni, zapeli kakšno narodno.

Pri nas je prenočeval tudi pastir, ki je prignal živino iz cele vasi in je imel še pomagača - »tretineka«, vsak dan iz druge hiše. Krave molznice je pasel pri Savskih jamah ali v Črnem vrhu. Mlajšo živino so čez poletje odgnali na planino. Kdor pa je imel lastno planino, je tam imel tudi svoje molznice, siraril in delal skuto. Pastir je bil na hrani vsak dan pri drugem kmetu, ki je imel krave v čredi, kakor se je reklo paši na nižjem območju.

Kar se tiče družabnega življenja, je bilo tudi po drugi vojni, po letu 1945, zelo razgibano. Plesalo se je na skednju ali po kmečkih hišah, prevladovala je diatonična harmonika. Na odru, pa čeprav tudi na skednju, so uprizarjali razne skeče, igre in peli. Prvi zborovodja je bil gospod Ambrožič. Njegov zbor je okrog leta 1972 nastopal tudi v jeseniškem gledališču.